

Nyreligiøsitet i Norge – en dybderessurs

Denne artikkelen, av Arne Tord Sveinall, gir et historisk riss over den nyreligiøse utviklingen.

Av Arne Tord Sveinall

Leder for Institutt for Sjelesorg ved Modum Bad og førstelektor ved Mediehøgskolen Gimlekollen.

Det er en bemerkelsesverdig religiøs utvikling som har skjedd i Norge og i Europa forøvrig de siste 30-35 årene. Den danske forskeren på nyreligiøsitet, Johannes Aagaard, sier at når fremtidens kirkehistorikere skal gi en tilbakeskuende beskrivelse av det samme tidsrommet, så vil de beskrive det som et tidsrom da Europa endret religiøs karakter, men at det var svært få som forstod hva som skjedde.

Det er innledningsvis viktig å presisere at sekterisme og nyreligiøsitet slett ikke er ensartede størrelser – selv om det til tider omtales slik. Jeg har f.eks. hatt mange gode og meningsfulle samtaler med antroposofe og bahai-troende, uten at jeg ville komme på å kalle deres sammenhenger for sekter, selv om vi måtte være faglig uenige. Tilsvarende kan det tenkes at noen av våre mest etablerte kirkelige eller frikirkelige sammenhenger har lokalvarianter med så trange mønstre og så strenge normer at de blir mer sekteriske enn noen av de miljøer vi normalt omtaler som sekter.

Det kan likevel tenkes at det i nyreligiøsiteten ligger ansatser og sporer som lett kan utvikles i sekterisk retning. I det følgende vil det bli gjort rede for dette.

Nyreligiøsitet er ikke et innholdsbeskyttet ord, og det vil opplagt ha ulike betydninger alt etter i hvilket miljø ordet benyttes. I denne sammenheng vil vi velge en forståelse som innbefatter to hovedpunkter:

1. Det er for det første noe som er nytt. Det har skjedd noe i det religiøse Norge i nevnte periode som ikke har skjedd tidligere, i alle fall ikke siden kristendommen ble innført for 1000 år siden. Det religiøst homogene samfunnet ble plutselig ikke lenger så homogent. Fremmede religioner dukket opp på norsk mark. Spesielt i de store byene dukket det opp nye budskap - ofte frembåret av misjonærer kledd i bemerkelsesverdige kjortler og gevanter.
2. For det andre handler det om synkretisme, eller religionsblanding. Nyreligiøsiteten har som regel sitt utgangspunkt i en moderreligion, men har så tatt opp i seg nye elementer. Dette innebærer at den klassiske religions tilhengere nok kjenner igjen grunnstrukturen, men ikke tilleggene. Vi bruker noen ganger uttrykket "pizza-effekt". Den italienske pizzaen bestod opprinnelig av brøddeig med tomatsaus på. En amerikansk kokk innfører den til USA, men pynter den opp med kjøttsaus, ost, sopp etc. En italiensk kokk oppdager dette og fører pizzaen tilbake til Italia, men da i en amerikanisert versjon. Italienerne kjenner igjen grunnstrukturen, men ikke pynten.

Så kan man selvsagt diskutere om herlighetsteologien og de nye trosbevegelsene skal settes under vignetten nyreligiøsitet. Helt opplagt finnes her blandingselementer og innslag av andre ideologier, men jeg vil likevel ikke plassere det under samme vignett. Herlighetsteologi er ikke noe nytt, men er uttrykk for svermeri som kirken har måttet forholde seg siden dens begynnelse.

Det kan være hensiktsmessig å omtale en utviklingsrekke over tre trinn:

Første periode er tiden frem mot 70-tallet. Som tidligere nevnt har vi å gjøre med et homogent religiøst samfunn. Det religiøse grunntemaet var kristen tro, moral og etikk. Man hadde riktignok et mer eller mindre bevisst forhold til dette, men alternativet var i alle fall ikke annen type religiøsitet. Det mest fremmedartede i forhold til Kirkens lære var Jehovas Vitner og Mormonere, hvorav de første så absolutt var mest kjent. Det var nok kommet noen innvandrere på den tiden, og de hadde selvsagt sin religiøse tro, men de praktiserte den i det stille, og hadde i liten grad et misjonsengasjement. Tilsvarende kan en f.eks. si om Bahai og andre østlige retninger. De var til en viss grad på markedet, men gjorde seg lite bemerket. Teosofien^[1] var mer kjent på kontinentet enn i Norge, mens dens slektning, antroposofien, ble kjent gjennom Steinerskolene etc. På den måten ble antroposofien mer kjent i form av sin pedagogikk enn i form av selve det ideologiske grunnlaget. Det som imidlertid kan være verd å merke seg, er at den norske folkereligiositeten alltid har hatt okkulte undertoner. Sete nr. 13 finnes ikke i norske fly, ofte mangler også 13. etasje i hotellene etc. Man er redd for å gå under stiger, møte svarte hannkatter, man leser horoskoper selv om man "egentlig ikke" tror noe på det, og man sier at det var godt å unngå influensaen i vinter - men bank i tre.... . Det handler om å forholde seg til "maktene". De er undefinerbare, og man liker ikke å si at man tror på dem, men samtidig kan en jo ikke være helt trygg..... Hvis vi ser grovt på det, så er dette det religiøse bildet før ca. 1970.

Den andre perioden innledes omkring 1965 -70.

Det er tiden for de mange motkulturer. Verdien skal defineres på nytt igjen. Vi fikk hippie-kulturen med "make love, not war", en sosial-etisk vekkelse som på mange måter resulterte i sosialhøgskolene, og vi fikk ikke minst en nyreligiøs vekkelse som grep om seg i mange av ungdomsmiljøene. Det kan være grunn til å spørre seg hva det er man reagerer på og protesterer mot - tatt i betraktning at det er aktuelt å bruke ordet motkultur. Jeg tror hovedsakelig reaksjonene har to innhold:

1. For det første er det en reaksjon mot materialisme. Det norske folk hadde på denne tiden levd i overkant av 20 år i en etterkrigskultur hvor landet skulle bygges opp igjen. Man blir naturlig nok materielt opptatt i slike faser. At denne tenkningen nok også ellers har stor betydning, viser det faktum at det engelske ordet "fortune" betyr både formue og lykke. Det materielle engasjementet kom til en grense, og spesielt ungdommen fant at det nå fikk være nok. Lykke og verdier må identifiseres med noe annet enn materielle gjenstander og velstandsøkning. At sultkatastrofer i Afrika også ble mer kjent enn tidligere, var opplagt et bidrag i samme retning.
2. For det andre er det en reaksjon mot kirken og kirkesamfunnene. Formodentlig har den svenske religionsforskeren Lester Wikström mye rett når han hevder at ethvert kirkesamfunn har de sekter som det fortjener. Et kirkesamfunns mangelsykdom slår fort ut i overeksponering av den motsatte ytterlighet. Manglende forkynnelse av

endetid og endetidsforventninger vil resultere i ensidig fokusering på Jesus gjenkomst og matematiske utregninger rundt denne forventning. På motsatt side vil ensidig himmelfokusering resultere i det motsatte - herlighetsteologiske tendenser hvor man tar "himmelen på forskudd".

Samtidig er det også rent ytre forhold som danner grobunn for denne utviklingen. The Beatles sitter f.eks. ved Ganges og mediterer og lager sangen "My sweet Lord" - som er en lovsang til hinduismens Krishna. Når popmusikkens idoler blir opptatt av østlig religiøsitet, vil dette opplagt smitte over på de idoldyrkende ungdomsskarene. Folk reiser mye mer enn tidligere, og blir ikke bare interessert i geografi, bading og grisevester, men også i menneskers religiøsitet. Når det så tilbys meditasjonskurs i Førde og på Grünerløkka under overskriften "Avslappende teknikker for stressede mennesker", så er det fort gjort å bite på. Det er tross alt spennende å forsøke noe nytt.

Det er i dette psyko-kulturelle miljø vi får den nyreligiøse oppblomstring. I løpet av noen ganske få år dukker det opp et trettitalls nyreligiøse retninger. De har sitt opphav innenfor hinduisme, kristendom eller islam, eller de kan plasseres som ny-okkulte retninger. De inviterer til kurskvelder og orienteringsmøter, bofelleskap og innvielser for de viderekomne.

Disse nyreligiøse retninger skal tilpasses en norsk, kristen kulturkrets. Ord, vendinger og ideologi skal beskrives på en slik måte at den norske folkesjelen føler seg truffet. Denne tilpasningen bidrar sterkt til den tidligere nevnte pizza-effekten, men også til synkretismen, religionsblandingen. Alle har et syn på Jesus. Han blir imidlertid ikke Gud inkarnert, men guddommelig, et religiøst geni, et moralsk forbilde, en datidens profet eller guru, eller en slags mester som kunne vise veien til de okkulte skatter e.l. Jesu død på korset blir ikke forsoningens sentrum, men hele hendelsen får overskriften tabbe eller feilgrep. Trist nok, men det har jo skjedd med mange store profeter før ham. Frelsen og nåden blir ikke 100% Guds sak, men en eller annen form for samarbeidsprosjekt mellom Gud eller maktene på den ene siden, og oss på den andre siden. Man taler gjerne også om oppstandelse, men da svært ofte i en åndelig betydning hvor det ligger en slags dualisme til grunn. Jesus ånd fordampet ut av hans grav, mens hans døde kropp lå der fremdeles. Noen retninger vil hevde at disiplene stjal hans døde kropp for at det skulle se ut som om oppstandelsen hadde funnet sted, uten at det tillegges så stor vekt. Poenget blir med andre ord at det er sjel og ånd som er interessant.

Når læresystemet skal tilpasses en kristen tenkning, så ser vi med andre ord hvor lett det blir å ende opp i et klassisk mønster med Gud, dyd og udødelighet som viktige ingredienser. Felles er troen på en eller annen makt, leveregler for livet og en udødelig sjel. Hvorvidt den udødelige sjelen vandrer videre gjennom et selvforløsningsprogram eller gjennom hengivelse til maktene vil variere fra retning til retning.

Det er selvsagt farlig å si at folk ikke vet hva de begir seg ut på når de orienterer seg i retning av disse bevegelsene, men det er ingen hemmelighet at disse miljøene gir god grobunn for elementer som uten tvil passer å gi betegnelsen sekterisme. La meg i denne forbindelse bare ganske kort gi eksempler på bidrag til at dette kan skje.

Karismatiske ledere med store visjoner. De beundres, og de lar seg beundre. Maktutøvelsen begrunnes i kall fra "oven".

- Alternativ livsstil gjennom f.eks. bofellesskap. Stor entusiasme hvor alle oppmuntrer hverandre til å øke innsatsen. Stort rom for begeistring og innsatsstimulerende følelser.
- Sterke løfter om å "se lyset", finne harmonien e.l.
- Totalopplevelser. (Hva er vel møtene på bedehuset mot de kosmiske orgasmer?)
- Øket individualisme i samfunnet. Slegtssamholdet og de gamle strukturer oppløses. Individualisten søker nye grupperinger - på egne premisser.

Den tredje perioden innledes i Norge i begynnelsen av 80-tallet, mens den ute i verden begynner ca. 10 år tidligere. Vi kan med visse forbehold kalle perioden New Age - muligens i mangel av bedre ord og uttrykk. Internasjonalt er det kanskje riktig å si at perioden innledes med musicalen *Hair*, hvor det synges om "The age of Aquarius" - vannmannens tidsalder.

Hvis en skulle sette opp et slags skille mellom den norske nyreligiøsiteten på 70-tallet, og New Age-tenkningen på 80-tallet og fremover, så er det helt opplagt at 70-tallsreligiøsiteten er mer konkret. Vi vet en del om hva gruppene fra 70-tallet står for, deres læregrunnlag, hvor de holder til, deres program etc. Deres læresetninger er til tider hemmelige, eller de åpenbares gradvis for innvidde medlemmer, men de har i det minste en definert ideologi - mer eller mindre åpen for allmennheten. Dette er ikke alltid tilfelle med New Age-tenkningen. Den er diffus. Det er den enkeltes åndelige utvikling som teller. Likevel finnes visse fellestrekk i det meste av New Age - tenkningen - som f.eks:

- Teorier om at alle verdens religioner skal forenes. Enkelte religioner er riktignok mer interessante enn andre, men de ideologiske grenser blir diffuse og utydelige. Det ideelle er å ta med seg det beste fra flere av dem. Ikke minst kommer naturfolks religiøsitet til uttrykk på en ny måte.
- Okkultismen får større plass. Det er aktuelt å snakke om kanaliserte budskap fra skjulte mestere, kontakt med avdøde healere, artikler og bøker skrevet med automatskrift etc. Dessuten får astrologien en betydelig større plass enn tidligere. Vi snakker ikke primært om ukebladsastrologien, men om oppsett av store horoskoper som har langt større innhold enn tidligere.
- Energi er et nøkkelord. Livsenergien som gjør oss ett med natur og univers, og som må strømme fritt om helhet og helse skal holde seg levende. Om så ikke skjer, om energien stopper opp, blir det ubalanse i systemet, og vi blir syke. Dette kan imidlertid rettes opp gjennom energetiske metoder som akupunktur og healing, slik at energiene igjen kan flyte fritt gjennom energikanalene, f.eks. meridianene.
- Man har innsett at 70-tallets meditasjonsteknikker er mer enn avslapningsteknikker, at disse også her et religiøst mål. Nytt er det imidlertid at man godtar det. Det er "tillatt" å være religiøs på 80-tallet. Ja, mer enn det, det er til og med noe som anbefales. Det er imidlertid en religiøsitet som er fri for dogmer. Alle må finne *sin* vei.

- HIMS - "harmoni i meg selv" er målet. Det gjelder å oppdage eget indre potensiale, gjerne det guddommelige i meg selv, for gjennom dette å "komme til meg selv", som egentlig er det samme som å "komme til det guddommelige i meg". I det hele tatt gjelder det å kaste bort filtrene. Du kan hvis du vil. Åpne ditt sinn! Ikke sjelden finner vi setninger av typen "Alt er ett, Gud er alt, og du er Gud".
- Enorm kursinteresse for selvutvikling og innsikt. Etter hvert kommer også de store alternativmessene på banen.
- Naturen gjenoppdages, og den sakraliseres. Det hele startet på Findhorn i Skottland, hvor grønnsakene ble dobbelt så store som ellers i landet. Det ble hevdet at man snakket med "devaene", åndene i plantene.
- Stor interesse for gamle kulturer med verdier som av ulike årsaker har gått tapt for menneskeheten. Tenkningen går imidlertid ut på at noen av disse hemmelighetene bæres videre i skjulte kretser eller brorskap. Eksempler på gamle kulturer er katharsamfunnet i Middelalderen og legender om det forsvunne Atlantis. Et eksempel på teorier om mystiske overleveringer er f.eks. Graal-krøniken.[2]
- Forsøk på å forene åndelighet og religiøsitet med moderne vitenskap - f.eks. atomfysikk.[3] Nøkkelordet er holisme, der alt i verden henger sammen i en stor helhet. Å forstå denne helheten fordrer imidlertid øvelse og innsikt. Atomfysikerens undring vil på mange måter kunne sammenlignes med mystikerens undring og enhetsopplevelse.

Nytt i forhold til 70-tallet er at denne New Age-tenkningen griper de store masser og påvirker folkereligiøsiteten, mens den nyreligiøse tenkning på 70-tallet for en stor del var forbeholdt mer eller mindre eksotiske eller spesielle grupperinger. Det er med andre ord en tydelig påvirkning av den norske folkereligiøsiteten. Hvordan kommer så dette til uttrykk? Ikke minst gjennom folkereligiøsitetens beste speil - nemlig ukebladene[4]. Sent på 80 tallet leste jeg systematisk flere av de norske ukebladene for å se hva disse skrev om religiøsitet. Det gikk ikke en uke uten at i det minste et av dem hadde en artikkel av typen:

- Det gikk opp for meg at jeg hadde levd en gang før - det var ved et fransk hoff.
- Å gifte meg med ham våget jeg ikke. Han var jo tyr.
- Jeg samtalte med bestefar i går natt. Han døde i 1978.
- Egyptens pyramider har lært meg noe viktig for mitt liv.
- Jeg var lenge plaget med ryggproblemer, men så fikk jeg det innvidde krystallet fra Thailand....

Det har slått meg at noe av dette må skyldes at det ikke bare er materialismen, som tidligere nevnt, man er sliten av, men også ateismen. På 60-tallet regnet man nok med at vi nå går mot en religionsløs tid. Det skjedde ikke. Ateismens tomme rom ble

fylt opp av nye former for åndelig innhold, en ny type religiøsitet. Er det noe i den menneskelige psyke som nødvendiggjør en slik utvikling? Det kan synes som om det går en religionspsykologisk utviklingsrekke fra gudstro via ateisme til panteisme - om vi ser utviklingen i et generasjonsperspektiv. Første generasjon har en gudstro som neste generasjon gjennom et autoritetsopprør tar avstand fra. Tredje generasjon får imidlertid problemer med dette, og fyller det tomme rom med en ny type åndelighet, og vi får panteismen gjennom en radikal sakralisering. Det guddommelige "inntar" altet.

En kuriøs liten fortelling som kan virke som illustrasjon på dette var da maleriet Mona Lisa forsvant fra Louvre for noen år siden. Det hadde alltid vært mange besøkende som hadde sett maleriet. En dag ble det stjålet. Det interessante skjedde at det aldri hadde vært så mange besøkende som dagene etter at det var borte. De ville se hvor det berømte maleriet hadde stått.

Fortellingen har ingen annen hensikt enn en illustrasjon, men som illustrasjon sier den at det er vanskelig for mennesker å miste noe. Mange nordmenn har tilsynelatende et likegyldig forhold til egen kirke, men når den brenner ned, gir det ikke bare sorg, men også en psykisk/åndelig uro. Man skal være forsiktig med kirken hvor mor er døpt.

Noe av programmet til denne religiøse utvikling er synspunktet at alle verdens religioner skulle forenes, eller at man i alle fall skulle ta med seg det beste fra dem. Med fare for at jeg nå overforenkler, er det likevel ikke til å komme forbi at noen religioner er mer interessante enn andre. Hinduismen er f.eks. langt mer interessant enn Islam. Hinduismen er åpen for det meste, også individuelle varianter, mens Islam i noen tilfeller slår over i fundamentalistiske synspunkt, selv om også Islam kan fremstå som mangfoldig. Det kan derfor være meningsfylt å se litt nærmere på Hinduismen, og hvordan denne har påvirket den nyreligiøse tenkningen i denne tiden.

Panteismen er allerede nevnt, den teori som hevder at det guddommelige gjennomsyrrer alt, og at gud også er inne i en selv. Problemet er med andre ord ikke synd e.l., men uvitenhet. Denne enhetsinnsikten kan f.eks. oppnås gjennom yogaøvelser, med en gurus hjelp e.l. Det er likevel ikke til å komme forbi at denne veien fremdeles er for de spesielt interesserte. Andre retninger har sine opplysnings- og frelsesveier.

Vel så interessant som panteismen er et annet fenomen - nemlig reinkarnasjon. Den hinduiske reinkarnasjonstanken er i sinn opprinnelse destruktiv, der hvert nytt liv sees på som en straff. Det vil derfor muligens overraske at reinkarnasjonstankegangen slett ikke har det pessimistiske draget i New Age-miljøene. Hvordan har dette skjedd? Det er naturlig å gå tilbake til teosofiens mor - Helena Blavatski som levde for drøye hundre år siden. I sin jakt etter visdom kom hun til India, kyssets dette lands jord, og hadde til hensikt å eksportere landets visdom til Vesten. Samtidig ser hun hvor pessimistisk, destruktiv, reinkarnasjonstanken er, og hun spør seg om det ikke vil være mulig å gjøre denne tenkningen mer optimistisk. Det er en samtidig ideologi som kommer henne til hjelp, nemlig darwinismen med sin utviklingsteori. Litt satt på spissen blir kombinasjonen av hinduismens reinkarnasjonstanke og darwinismens utviklingsteori til "bedre og bedre liv for liv". Setningen er både riktig og gal. Den er riktig i den forstand at man i New Age-miljøer ikke finner tankeganger om at man

p.g.a. karmas tvang må finne seg i et liv som hund i det neste liv. Setningen er likevel gal dersom den skal oppfattes som at alt går bedre og bedre, og at det neste liv ikke vil inneholde problemer. Det kan i følge denne tenkningen også formodes at nye liv vil by på problemer, men da i betydning utfordringer, erfaringer som det er nyttig å ha med seg på vandringen mot den totale frigjøring fra reinkarnasjonens sirkel.

Et interessant eksempel på dette er "Fortellingen om Johan Pim"[5] - en bok som kom ut på norsk for noen år siden. Om leserne ikke hadde sett de innledende sider i boken, ville boken kunne betraktes som en sosial familieroman - der far er jazzmusiker og mye på reise, mor har alkoholproblemer, og sønnen Johan blir tidlig parentifisert - han får altså et altfor stort ansvar lagt på sine unge skuldre. Leserne får imidlertid viktige tilleggsopplysninger ved å lese bokens tre første sider. I et eller annet univers blir leserne vitne til samtalen mellom Juan og hans himmelske mor. Her får Juan beskjed om at han har igjen et siste liv på jorden. Han mangler en nyttig erfaring - en erfaring som skal vise seg å være barn i den nevnte familien. Juan protesterer - men lar seg etter hvert overtale til å bli født som Johan.

Nå er det all grunn til å spørre seg hva det er som gjør at reinkarnasjonsinteressen har vært så økende de siste årene. Tallene varierer noe, men en plass mellom 18 og 20 % av befolkningen vil svare bekreftende på spørsmålet om en har levd en eller flere ganger tidligere. Det er sikkert mange årsaker til dette synspunkt, og mange av svarene har helt sikkert undringens overskrift fremfor den skråsikre livssynsoverbevisning. Det kan likevel være interessant å tenke litt høyt omkring fenomenet. Alle mennesker tenker fra tid til annen over hva som skjer når en dør. Det gis i den forbindelse ulike rammer å tenke innenfor:

1. For det første det syn som er rådende hos jøder, kristne og muslimer. Om disse er innbyrdes svært forskjellige i lærestruktur, så har de likevel et felles historiesyn: Gud skapte en gang. Deretter følger en lang historisk linje, og så følger Guds dom. Om dette grunn dogme presenteres for en person med New Age-sympatier, så vil han ganske sikkert si nei til dette, og han vil begrunne det på to måter: Han vil for det første mene at det er vanskelig å forholde seg til begrepet Guds dom. For det andre vil han hevde at ett liv er utilstrekkelig. Han har venner som han trenger mer tid sammen med, uvenner som han må forsone seg med, steder i verden som må besøkes etc.
2. For det andre har vi synet til den ateistiske materialisme - støvteorien. Alt liv kan her skrives på en biokjemisk formel. Er man død, så er man død, og resten er taushet og mold. Også denne teorien vil mennesket med New Age-sympatier benekte. Han vil hevde at vi er da åndelige, at vi ikke er enige med dem som for tretti år siden mente at vi nok går mot en religionsløs tid etc.
3. Den tredje teorien er en eller annen reinkarnasjonsvariant, vel å merke formet som en spiral med retning oppover. Det kan komme nye liv, som hver for seg kan gi ubehageligheter, men overskriften er likevel fremskrittet - på vei mot forløsning.

Herlighetsteologi med paralleller til New Age:

På et tidligere tidspunkt har jeg ment at det ikke gir god mening å plassere herlighetsteologi under overskriften nyreligiøsitet, men at det kunne være aktuelt å komme tilbake til det når herlighetsteorien kunne gi sekteriske innslag. Det kan derfor være på sin plass å stanse opp noen øyeblikk og se på deler av herlighetsteologien i lys av New Age-tenkningen. Læregrunnlaget er forskjellig, men vil likevel ha visse

fellestrekk. New Age-tenkningen opererer med uttrykkene monisme[6], holisme[7], noen ganger også panteisme[8]. Det gjelder altså å erkjenne egne guddommelige krefter, kaste bort filtrene etc. Med andre ord - en veldig tro på eget indre potensiale dersom bare forholdene ligger til rette for det.

Herlighetsteologien operer også med et guddommeliggjort personsentrum hos det gjenfødte menneske, selv om gudsbegrepet er et annet enn innen New Age. Felles er likevel troen på utvikling, og at mye av dette er opp til en selv. Herlighetsteologien vil selvsagt si at det er en personlig Gud som virker, men det hviler likevel en utfordring til troen i det gjenfødte menneske. Felles blir derfor et eget ansvar i forhold til egen utvikling. Dette kan være en tung bær å bære.

En annen parallell kan være forholdet til magi - at noe virker når bare de riktige formulærer er nevnt - nærmest uavhengig av troens bifall.

"Min kone har vært på et eller annet herlighetsteologisk senter. Der har hun tydeligvis fått det for seg at innvidde salveduker skal kunne påvirke meg og våre barn. En dag oppdaget jeg ved en tilfeldighet at disse salvedukene var limt fast under min og barnas senger. Da jeg konfronterte henne med det, sa hun at disse salvedukene var bedt for, og at de ville bidra til at jeg kom på "bedre tanker". Jeg betrakter meg selv som et alminnelig kristent menneske, men jeg kan ikke ta del i dette kjøret, enten det gjelder møteform eller magi-lignende seremonier." [9]

Også her finner vi selvsagt ulikheter når det gjelder teoretisk innhold, men religionsfenomenologisk er det store likhetstrekk mellom herlighetsteologiens salveduker og de kraftfylte krystaller som skal komprimere universell energi, og som vi ofte finner brukt innen New Age-miljøer.

Motivasjoner for New Age-tenkningen.

Hva er det som gjør New Age-tenkningen så interessant? Som i den forrige tidsepoken vil det også i denne perioden gjøre seg gjeldende motivasjonsfaktorer som - når emosjonaliteten er tilstrekkelig vekket til live - kan bidra til problemer av sekterisk art. Det blir imidlertid viktig aller først å forsøke å forstå disse menneskene. Hva er deres grunnlag for å satse sitt liv på denne tenkningen?

1. Behov for å forstå seg selv.

Alle stiller spørsmål om hvem en er, hvorfor en er som en er, har ens liv verdi etc. For å finne svar på dette spørsmålet trenger vi referansepunkter. Ingen forstår seg selv i et tomt rom. Vårt selvbylde utvikles alltid gjennom et møte. Nå er imidlertid forholdet det at vi i mange år har levd i en narcissistisk tid med stor individualisme og, for manges vedkommende, historieløshet. Om man er tilstrekkelig individualist og selvsentrert, så blir ikke slekten lenger så interessant. Det kan imidlertid vise seg at dette blir et uholdbart synspunkt. Om slekten "forsvinner", så blir det nødvendig å utvikle andre referansepunkt i egen historie. Det er her reinkarnasjonstankegangen dukker opp. Litt forenklet sagt: En slipper å tenke på mor og bestefar, og en kan henvise til egne påståtte liv tilbake i historien som gir tilstrekkelige forklaringer på hvorfor jeg er som jeg er. "Nå forstår jeg hvorfor jeg har vannskrekk - jeg holdt jo på å drukne i Middelhavet i 1762". Dermed er i og for seg individualismen bevart, men den er løftet opp på en annet nivå. En forstår seg selv ut fra seg selv.

I forlengelsen av dette dukker også ulike former for reinkarnasjonsterapi opp, der terapeuten synes å oppdage at problemene ikke først og fremst kan tilskrives

hendelser i barndommen e.l. - men kanskje det kan være nødvendig å gå noen liv tilbake for å finne årsakene til traumene?[10]

En trenger også noe utenforstående, noe universelt som setter en i en større sammenheng og gir forklaringer på hvorfor jeg er som jeg er. Når ble du født? Jo - den og den dag, og Saturn stod i krepsens tegn, Jupiter stod fem grader over øst-horisonten, og det var nymåne. Er det rart en er som en er? Til hvert astrologiske tegn tillegges personlighetstrekk, og en er personlighetsforklart ut fra noe konstant og universelt. Ut fra en okkult makrokosmos/mikrokosmos-tankegang kan en lese sitt liv. En er satt inn i en større sammenheng..

En skal også ha en slags drivkraft, noe som skyver en fremover i livet. Her kommer den universelle energi inn i bildet. Den kan komprimeres og forsterkes via kraftfylte gjenstander. Dersom energien stopper opp, griper en til metoder som healing og akupunktur, som har klar adresse til en energetisk livssynsoppfatning.

2. Bredspektret religiøsitet

Mange mennesker synes å ha gått trett av alle ordene. Dersom Gud, eller en eller annen gud finnes, så må jo dette guddommelige angå alt ved meg, og ikke bare hørselen. Det snakkes om holistiske erfaringer, kosmisk orgasme, grenseerfaringer og astralreiser. Religion blir derigjennom også et middel for bevissthetsutvidelse. Hva som skal beskrives med psykologiske ord og uttrykk, og hva som best kommer til uttrykk gjennom et åndelig begrepsapparat, blir en håpløs problemstilling i følge denne tenkningen. Om man først tenker holistisk/helhetlig, så blir begge måter å beskrive virkeligheten på, sider av samme sak. Eller - man vi si at bruk av psykologiske ord og vendinger avslører en reduksjonistisk måte å beskrive virkeligheten på, og at det religiøse vokabular er langt mer anvendelig. I forlengelsen av dette er det interessant å se at mennesker som tidligere tilhørte New Age-bevegelsen, men som kommer til en bevisst kristen tro, noen ganger synes å finne seg best til rette i forsamlinger med et høykirkelig tilsnitt - med røkelse, prosesjoner, bøyninger, knefall og ikoner. «Til min store overraskelse fant jeg et sted i den kristne kirke som dekket mine religiøse opplevelseshov»[11]

Oppsummerende betraktninger:

At New Age-tenkningen setter sine spor i folketenkningen er i første rekke uttrykk for menneskers åndelige lengsel. Denne lengselen skaper møtepunkter for åndelige samtaler, og er ikke minst en utfordring for kirken. Om man er aldri så uenige - dogmatisk sett, så har det først og fremst noe med holdninger å gjøre. Kanskje er det til og med gode grunner til at disse menneskene ikke finner seg til rette i menighetene.

Denne artikkelen må likevel stille følgende spørsmål: Hva er det som ligger i New-Age tankegangen som kan bidra til sekterisme i en eller annen form, eller som i alle fall kan gi uheldige virkninger? Spørsmålet kan fortone seg underlig, for denne tankegangen skulle jo mer enn noe annet bidra til den enkeltes individuelle åndelige utvikling - ut fra en nærmest dogmefri tankegang.

Jeg tror det er riktig også her å si at kart og terreng ikke alltid passer helt sammen. Det utvikles liturgier og mønstre, selv om utgangspunktet skal være aldri så individuelt, fritt og uten fordommer. Den frie tanke har ikke alltid så gode kår som

man ideelt sett skulle forestille seg. Ikke all åndelighet er like akseptert. Det er populært å tale om Kristus, Kristusbevissthet og Kristusimpuls, mens Jesus ikke er fullt så populær. Tungetale har ikke samme status som astralreiser, frelse har ikke samme status som opplysning, og forbønn for syke har ikke samme status som healing. Med andre ord - åndelighet med et kristent fortegn har ikke samme status som erfaringsbeskrivelser gjort med østlige ord og uttrykk.

Det er en spennende historisk utvikling vi har vært vitne til de siste 30 år. Det viser seg imidlertid i all utvikling at det forekommer negative konsekvenser som man kanskje i utgangspunktet ikke kunne forestille seg. En ting er utviklingen av utilsiktede faste mønstre, en annen ting er at de nye åndelige ideer før eller siden skal trekke ned i kroppen og bli levd liv. Da er det ikke sikkert at reinkarnasjonstroen og energiene blir fullt så enkle å forholde seg til som man først hadde trodd. Alt er ikke like oversettbart til en vestlig kulturkrets.

[1] **TEOSOFI**

(Gresk "theos" - Gud, "sofia" - visdom).

Tankesystem som hevder å sitte inne med kunnskaper om tilværelsens skjulte krefter og makter, og hvordan en kommer i kontakt med disse.

Noe forenklet er teosofi "spiritisme satt i system".

Mer spesielt er teosofi et uttrykk for den virksomhet og det forfatterskap som ble bedrevet av Helena Blavatsky (1831-1891) og hennes medarbeidere, og som resulterte i opprettelsen av "Det Teosofiske Samfunn" i 1875.

"Det Teosofiske Samfunn" har tre hovedmålsetninger:

1. Utvikle et universelt menneskelig fellesskap, uten hensyn til rase, religion, kjønn, menneskelig status eller hudfarge.
2. Vektlegge studiet av religion, filosofi og vitenskap.
3. Undersøke uforklarlige fenomen såvel i den menneskelige natur - som i naturen generelt.

Motto: Der er ingen religion høyere enn sannheten.

[2] Legende som tar utgangspunkt i Josef fra Arimatea. Graalen hentyder til det kar, eller den kalk som Josef fra Arimatea fanget opp Jesu blod i mens han hang på korset. Etter at Josef hadde tatt ansvaret for Jesu gravlegging, ble han etter legenden arrestert av jødene, og nærmest "glemt". Først i forbindelse med Jerusalems ødeleggelse ca. 40 år etter ble han oppdaget og løslatt.

Legenden om Graalen tar også opp i seg et annet element, idet nevnte Graal også identifiseres med den kalk som Jesus brukte da nattverden ble innstiftet.

Etter sin løslatelse reiste Josef fra Arimatea til England som misjonær - medbringende den hellige Graal. Etter Josef's død, forsvant Graalen.

Graalen dukker opp igjen i forbindelse med kong Arthur og ridderne av det runde bord. Ridderne blir sendt på leting etter Graalen. Denne blir bevoktet i slottet Montsalvat av den syke kong Amfortes. Når den unge ridder Parsifal kommer til borgen, befri han kong Amfortes fra sitt ansvar, og tar selv ansvaret for Graalen og seremoniene rundt denne. Hendelsen er på kunstnerisk måte fremstilt i Richard Wagners opera "Parsifal".

[3] Jfr. bøkene til den amerikanske atomfysikeren Fritjof Capra.

[4] Undersøkelser gjort i 1999 av førsteamanuensis Arild Romarheim ved Menighetsfakultetet viser at denne tendensen ser ut til å endres. Ukebladene skriver mer om kristne omvendelsehistorier enn om New Age-beretninger.

[5] Elisabeth Young: Fortellingen om Johan Pim. Avenura, 1991.

[6] MONISME

(Gresk: monos, en/ett).

All eksistens føres tilbake til ett forklaringsprinsipp, som på den måten betrakter alt som enhet. I flere sammenhenger - f.eks. innen hinduismen - knyttes monisme nært opp til panteisme.

[7] **HOLISME**

(Gresk "holos" = hel).

Forståelse av at hele tilværelsen skal betraktes som enhetlig og helhetlig. Alt liv betraktes som del av en stor livsorganisme, der man også ser en skjult sammenheng mellom de forskjellige livsformer. Vanligvis er man også overbevist om en høyere åndelig bevissthet og en skjult dimensjon i virkeligheten som mennesket har mulighet til å erkjenne.

Når dette uttrykket ofte trekkes frem i forbindelse med nyreligiøsitet, og kanskje spesielt i forbindelse med New Age, så er det fordi at nevnte høyere åndelige bevissthet er antatt å ville spille en stor rolle i den nye tidsalder - vannmannens tidsalder.

"Holisme" har mye til felles med "monisme" (se dette). "Holisme" betoner imidlertid sterkere enn "monisme" det store samspillet og sammenhenger mellom de forskjellige deler - mer enn at de er av samme natur.

[8] PANTEISME:

Den forestilling at det guddommelige er over alt, at Gud, naturen og mennesket i virkeligheten er ett.

[9] Glimt fra en samtale.

[10] Jfr. F.eks. bøkene til psykologen Rune Amundsen.

[11] Glimt fra en samtale.